

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет іноземної філології
Кафедра німецької мови

Дипломна робота магістра

з теми

**ІНДИВІДУАЛЬНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ УЧНІВ ІНОЗЕМНОЇ
МОВИ**

Виконала: студентка II курсу групи Nim1-M18
спеціальності 014 Середня освіта (Мова і література (німецька)
за освітньою програмою Німецька мова і зарубіжна література
з додатковою спеціальністю 014 Середня освіта
(Мова і література (англійська)

Музика Вікторія Олександрівна

Керівник:

Кушнерик В.І., доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри германського, загального і порівняльного
мовознавства ЧНУ ім. Ю. Федьковича

Рецензент:

Кам'янець-Подільський – 2019 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ УЧНІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	6
1.1 Методика як теорія навчання іноземних мов.....	6
1.2 Зв'язок методики навчання іноземних мов із іншими науками.....	13
1.3 Цілі навчання іноземних мов.....	26
РОЗДІЛ 2 МЕТОДОЛОГІЯ, МЕТОДИКА, МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	40
2.1 Методологія, методика та методи дослідження магістерської роботи.....	40
2.2 Диференціація як умова індивідуалізації навчання на уроках іноземної мови.....	42
2.3 Темперамент як базова характеристика особистості.....	45
2.4 Застосування індивідуального підходу в навчанні іноземної мови через диференціацію.....	52
РОЗДІЛ 3 ІНДИВІДУАЛЬНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ.....	58
3.1 Загальні вимоги до форм діяльності учнів на уроці. Індивідуальні форми діяльності учнів на уроці іноземної мови.....	58
3.2 Вплив індивідуально-психологічних якостей особистості на ефективність навчання іноземних мов.....	65
3.3 Методи індивідуального навчання.....	68
3.4 Застосування новітнього технічного та програмного забезпечення ПК у процесі навчання іноземної мови.....	70
3.5 Дистанційне навчання.....	73
ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	80
ДОДАТОК.....	86

ВСТУП

В даний час активно змінюється ставлення до освіти як найбільш важливої складової в комплексі заходів, що сприяють розвитку людини, суспільства, держави, підвищенню якості життя.

Успішне навчання можливо в разі, якщо вчителю вдається пробудити інтерес до досліджуваного предмета і систематично його підтримувати. При традиційному способі викладання вчитель часто ставить учня в положення об'єкта переданої ззовні інформації. Така організація освітнього процесу штучно затримує розвиток пізнавальної активності. Одним із шляхів навчання, орієнтованого на особистість дитини, є застосування індивідуального підходу. Якщо педагогіка хоче виховувати людину в усіх відношеннях, то вона повинна перш за все ознайомитися з нею в усіх відношеннях. Це основна думка, на якій будується науковий фундамент індивідуального підходу, закладена в роботах К.Д. Ушинського та інших відомих педагогів і психологів.

Індивідуальний підхід – це система дидактичних засобів організації навчального процесу з іноземної мови, яка включає в себе індивідуалізацію навчання. Індивідуалізація навчання – це дидактичний принцип такого підходу до організації навчального процесу, при якому беруться до уваги особистісна характеристика учня, інтелектуальний розвиток, пізнавальні інтереси, соціальний статус, режим життєдіяльності та ін. Саме ці фактори впливають на успішність навчання.

Актуальність індивідуалізації навчання на уроках іноземної мови обумовлена великими індивідуальними відмінностями тих якостей учнів, від яких залежить результат навчання: рівень знань, навичок, навчальних умінь і здібностей, а також властивості і обставини, які впливають саме на цього учня і враховуються в індивідуальних випадках.

Довгі роки педагоги та психологи ведуть пошуки можливостей створення такої системи освіти, яка б сприяла максимальному розвитку учнів

в умовах школи з урахуванням їх індивідуальних особливостей, а також запитів і потреб суспільства. Значний внесок у розробку зазначеної проблеми внесли роботи таких видатних психологів і педагогів як: І. Е. Унт, В. А. Артемов, А.Н. Леонтьєв, Л. С. Виготський, Г. В. Рогова, Е. Н. Соловова і інші.

Новизна роботи – не дивлячись на те, що проблема індивідуального підходу на уроках іноземної мови вивчається давно, і існують рекомендації по реалізації цього підходу, неможливо накласти індивідуальність одних дітей на індивідуальність інших, і в кожному конкретному випадку необхідно ретельне дослідження учнів, вироблення педагогічної стратегії, підбір засобів і прийомів навчання.

Мета дослідження – на основі критичного аналізу результатів психолого-педагогічних досліджень та літератури, педагогічної практики сформулювати теоретико-методологічні та методичні основи індивідуального навчання (основні поняття, методи, методики, тощо), розкрити значення включення в процес навчання іноземної мови методів і прийомів індивідуального підходу як однієї з умов ефективності навчання.

Об'єкт дослідження – навчально-виховний процес у середній школі.

Предмет дослідження – вплив індивідуально-психологічних особистісних якостей на ефективність засвоєння іноземної мови.

Відповідно до мети дослідження були визначені його основні **завдання**:

- розглянути теоретичні основи індивідуального підходу в навчанні іноземної мови;
- проаналізувати поняття «темперамент» як основну властивість особистості;
- встановити передумови успішного навчання іноземної мови в залежності від індивідуально-психологічних особливостей учнів;
- визначити роль комп'ютерних технологій при індивідуальному процесі навчання іноземних мов;

- розробити методичні рекомендації щодо використання індивідуального підходу в навчанні іноземної мови.

В ході вирішення поставлених завдань використовувалися такі **методи дослідження**: метод аналізу і синтезу, порівняльний метод, описовий метод для вибору і систематизації відповідної методичної літератури, вивчення досвіду іноземних і вітчизняних педагогів.

Матеріал дослідження склала вітчизняна та зарубіжна педагогічна, психолого-соціологічна, філософська література; монографії, наукові статті, дисертації й автореферати дисертацій, програми, підручники, дидактичні матеріали та зразки вправ.

Апробація роботи: Основні положення магістерського дослідження обговорювалися на I Всеукраїнській науковій конференції «Іноземна мова у полікультурному просторі: досвід та перспективи» (Кам'янець-Подільський, 10 квітня 2019 року), результати дослідження висвітлені у двох статтях.

1. Стаття на тему: «Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках іноземної мови» для I всеукраїнської науково-практичної конференції «Іноземна мова у полікультурному просторі: досвід та перспективи», 10 квітня 2019 року, місто Кам'янець-Подільський.
2. Стаття на тему: «Індивідуальний підхід навчання іноземної мови» для «Збірника наукових праць студентів та магістрантів КПНУ ім. Івана Огієнка».

Теоретична і практична значущість: теоретичні та методичні аспекти даної роботи можуть бути використані при організації індивідуального підходу на уроках іноземної мови, застосовні для складання доповідей і рефератів в рамках даної теми. Практичне значення дослідження полягає у розробці методичних рекомендацій по використанню індивідуального підходу на уроках іноземної мови.

Структура роботи: дана робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатку.

ВИСНОВКИ

В ході даного дослідження ми прийшли до висновку, що принцип індивідуалізації навчання в широкому сенсі являє собою врахування в навчальному процесі індивідуальних особливостей учнів у всіх формах і методах незалежно від того, які особливості і якою мірою враховуються. Ми стверджуємо, що основний фактор, який зумовлює успішність навчальної діяльності – це виразність психічних властивостей особистості. Для того щоб оптимізувати процес навчання іноземної мови, важливо враховувати індивідуально-психологічні особливості учнів, в першу чергу, темперамент. Він включає в себе загальну психофізіологічну активність людини, її емоційність, які безпосередньо проявляються в стилі діяльності і способі поведінки. А далі вже розглянути інтереси, схильності, навчальні можливості учнів.

Основною метою навчання іноземної мови учнів середньої школи є виховання особистості, яка бажає і здатна вступати в міжкультурну комунікацію, успішних у своїй діяльності різнобічних студентів вищих навчальних закладів, професіоналів, бажаючих і здатних займатися самоосвітою.

Існує величезна кількість сучасних і давно застосовуваних способів вивчення іноземної мови. Щоб досконало оволодіти мовою, необхідно звернутися за допомогою до репетитора, але не кожен учень може собі це дозволити. На допомогу приходять індивідуальні методи навчання іноземних мов, а саме використання комп'ютерних технологій при опануванні мовою, дистанційне навчання. Індивідуальні методи базуються на індивідуальному підході до учнів. Під індивідуальним підходом мається на увазі навчання учнів іноземного мовлення у групі за єдиною програмою, але з врахуванням їх індивідуально-психологічних особливостей. При цьому на перший план ставиться завдання допомогти учням оволодіти базовим рівнем мовлення, вихід за межі якого завжди бажаний.

Метод дистанційного навчання має величезну перевагу перед іншими способами вивчення іноземної мови. Це і оперативність, доступність і наявність свого персонального вчителя. Маючи на «озброєнні» комп'ютер та інтернет, учні дуже швидко можуть виконати будь-яке завдання, а також у найкоротший термін отримати відповідь, нове завдання або отримати детальний розбір своїх помилок.

Загалом, усе базове навчання, накопичене роками в поєднанні з сучасними технологіями, може дати чудові результати в процесі навчання іноземної мови. Застосування на уроках іноземної мови комп'ютерних навчальних програм — це досить ефективний та доцільний засіб у навчанні учнів іноземної мови, спрямований на розвиток комунікативних здібностей учнів. Крім цього використання комп'ютерних технологій у викладанні іноземної мови дозволяє відійти від традиційних форм навчання й підвищити індивідуалізацію навчальної діяльності учнів, оптимізувати засвоєння мовних структур та граматичних правил, а також монотонність заняття при формуванні мовленнєвої та комунікативної компетенції учнів при навчанні іноземній мові.

Впевнено можна сказати, що індивідуалізація навчальної діяльності учнів є ефективним засобом навчання, сприяє успішному оволодінню кожним учнем мовленнєвими навичками та вміннями, а також формуванню особистих якостей, тому сучасним вчителям іноземної мови необхідно застосовувати індивідуалізований підхід у роботі з дітьми.

Закінчивши свою науково-дослідницьку діяльність за темою, я дійшла висновку, що:

- диференціація навчання учнів є важливою умовою індивідуалізації всього педагогічного процесу.
- основний фактор, який зумовлює успішність навчальної діяльності — це виразність психічних властивостей особистості.
- для реалізації індивідуального підходу необхідно вивчити кожного учня класу, його темперамент, інтереси, взаємини з

однолітками, життєвий досвід, мотиваційну сферу і т.д., а далі використовувати отриману інформацію при підготовці і проведенні уроків.

- знаючи індивідуально-психологічні особливості учня, вчитель розробляє педагогічну стратегію, відповідну особливостям учня.
- розроблені прийоми індивідуалізації навчання до уроків іноземної мови з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей учнів сприяють успішності навчання школярів.

Відповідно до завдань дипломної роботи, у першому розділі були розглянуті теоретичні основи та методика навчання учнів іноземної мови. Було виявлено, що метою сучасної освіти є не просто формування іншомовних знань, навичок і умінь, але і розвиток певних якостей особистості і ключових компетенцій.

Поняття темпераменту як основної властивості особистості подане у другому підрозділі другого розділу. Було запропоновано диференціацію при розподілі ролей для різних типів темпераменту, де б створювалися не тільки комфортні умови для формування навичок для кожної з груп, а й ситуації, що дозволяють при необхідності корегувати негативні прояви індивідуальних характеристик, які заважають іншомовному спілкуванню в навчальних умовах.

Передумовою успішного навчання іноземної мови в залежності від індивідуально-психологічних особливостей учнів є впровадження індивідуалізації, особливості цього процесу було висвітлено у другому розділі роботи. Вивчення інтересів і здібностей учнів, а також аналіз перспектив розвитку їх можливостей є вихідними моментами в індивідуальному підході навчання іноземної мови.

Щодо комп'ютерних технологій, то їх використання як засобу навчання іноземної мови поступово стає нормою в повсякденній практиці викладання в усіх навчальних закладах, і всі необхідні для цього передумови вже існують, володіння навиком ефективного використання комп'ютерних

ресурсів вважається необхідним для сучасного педагога. Також ресурси Інтернету, безсумнівно, можуть бути присутніми на всіх етапах навчання іноземної мови. Особливо важливу роль глобальна мережа відіграє при самостійній роботі учнів, дозволяючи займатися пошуковою та творчою діяльністю.

Практична значущість роботи відображена у створеній методичній розробці по використанню індивідуального підходу на уроках іноземної мови, яка представлена у додатку дипломної роботи.

Перспективами для подальшого розвитку даного дослідження ми бачимо укладання збірника, що містить вже розроблені методичні рекомендації щодо реалізації індивідуального підходу і різні варіанти вправ для кожної з груп учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Айзенк Г. Ю. Структура личности. М. : КСП; Ювента, 1999. 463 с.
2. Алиева Г. Н. Возможности использования технологии индивидуализированного обучения в образовательном процессе. Чебоксары : II Междунар. фестиваль метод. идей, 14. нояб. 2011 г., 2011. С. 11–13.
3. Артемов В. А. Психология обучения иностранным языкам. М. : Просвещение, 1969. 279 с.
4. Асадуллин Р. М. Принципы построения индивидуальных образовательных траекторий на основе самоорганизации обучающихся: педагогический журнал Башкортостана. 2012, № 5 (42). С. 58–66.
5. Бабанский Ю. К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса: Методические основы : монография М.: Просвещение, 2012. 192 с.
6. Белоус В. В. Темперамент и деятельность : учеб. пособие для студентов пед. вузов. Пятигорск : Изд-во Пятигор. пед. ун-та, 1990. 183 с.
7. Бех П.О., Биркун Л.В. Концепція викладання іноземних мов в Україні. Іноземні мови №2, 1996. С. 2–8.
8. Беседіна Т.Г. Роль комп'ютера у вивченні іноземної мови /Т.Г. Беседіна. Сучасні тенденції комп'ютеризації процесу навчання іноземних мов : збірник наукових праць №3, 2005. 263с.
9. Волкова Н.П. Педагогіка : посібник. К.: видавничий центр «Академія», 2011. 576с.
10. Гиппенрейтер Ю. Б. Введение в общую психологию : курс лекций : учеб. пособие для вузов. М. : АСТ : Астрель, 2008. 352 с.
11. Гречко П. К. Языковая глобализация: образовательная перспектива / П. К. Гречко, Г. А. Краснова. Инновации в образовании. № 8, 2011. С. 27–33.
12. Гусак Т. Методологія викладання іноземних мов. К.: Рідна школа, 2006. С. 41–62.

13. Жулківська А., Бондаренко Л. Умови успішного навчання іноземних мов. К.: Рідна школа, 2004. С. 43–45.
14. Залевская А. А. Психолінгвістическіе проблемы учебногo двуязычия : учеб. пособие. Тверь : Изд-во ТГУ, 2002. 194 с.
15. Зимняя И. А. Психология обучения иностранному языку в школе. М. : Просвещение, 1991. 222 с.
16. Индивидуализация образовательного процесса в педагогическом вузе : монография / под ред. Л. В. Байбородовой, О. Г. Харисовой. Ярославль : Изд-во ЯГПУ, 2011. 215 с.
17. Ітельсон І.Є. Методика навчання англійської мови в середній школі. К.: Радянська школа, 1969. 212 с.
18. Капаева А.Е. О формировании готовности учащихся к самообучению иностранным языкам/ А.Е. Капаева. Иностр.яз. в шк., №3, 2011. С.12
19. Карпенко М. П. Индивидуализация обучения – основа его качества [Электронный ресурс] / М. П. Карпенко. URL: conf.muh.ru (дата звернення: 15.08.19).
20. Комуникативна німецька мова / за ред. В.Задорожного, Т. Зайферта, Ф. Шпітцнера. Львів: «БАК», 1998. 164с.
21. Коряковцева Н. Ф. Современная методика организации самостоятельной работы изучающих иностранный язык : пособие для учителей. М. : АРКТИ, 2002. 176 с.
22. Крысько В. Г. Социальная психология : учеб. для студентов вузов. М. : Просвещение, 2001. 448 с.
23. Кузовлев В.П. Методическая характеристика класса как средство индивидуализации процесса обучения иноязычному общению/ В.П. Кузовлев. Иностр.яз. в шк., № 1, 1986. С. 31–38.
24. Кузовлев В. П. Структура индивидуальности учащегося как основа индивидуализации обучения иноязычной речевой деятельности / В. П. Кузовлев. Иностранные языки в школе, № 1, 1979. С. 23–27.

25. Леонтьев А. А. Язык и речевая деятельность в общей и педагогической психологии. М. : Изд-во Моск. психол.-социал. ин-та; Воронеж : МОДЕК, 2001. 448 с.
26. Лизинский В. М. Приёмы и формы в учебной деятельности. М. : Пед. поиск, 2004. 160 с.
27. Макаров С. П. Технология индивидуального обучения: педагогический вестник, № 1, 2003. С. 2–10.
28. Маханева М. Д. Индивидуальный подход к ребенку в ДОУ : организац.-метод. аспект. М. : Сфера, 2007. 57 с.
29. Менчинская Н. А. Краткий обзор состояния проблемы неуспеваемости школьников / под ред. Н. А. Менчинской. М., 1971. С. 3–8.
30. Мерлин В. С. Формирование индивидуального стиля деятельности в процессе обучения. М.: Советская педагогика, № 4, 1967. С. 111–114.
31. Мерлин В. С. Психология индивидуальности : избр. психол. тр. М. : Изд-во Моск. психол.-социал. ин-та; Воронеж : МОДЭК, 1996. 448 с.
32. Небылицын В. Д. Темперамент. Психология индивидуальных различий / под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, В. Я. Романов. М., 1982. С. 153–159.
33. Немов Р. С. Психология : учеб. для студентов высш. пед. учеб. заведений : в 3 кн. М. : ВЛАДОС, 2001. 640 с.
34. Николаева С. Ю. Подход к проблеме упражнений с позиции теории индивидуализации обучения / С. Ю. Николаева. Иностранные языки в школе, № 5, 1987. С. 37–40.
35. Павлов И. П. Физиологическое учение о типах нервной системы, темпераментах тоже. URL : <http://litresp.ru/chitat/ru/%D0%9F/pavlov-ivan-petrovich/refleks-svobodi/15> (дата звернення: 11.09.2019).
36. Панова Л.С., Андрийко І.Ф., Тезікова С.В. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: підручник. К.: ВЦ «Академія», 2010. 328 с.

37. Пассов Е.И. Коммуникативное иноязычное образование: готовим к диалогу культур. Минск: Лексис, 2003. 235 с.
38. Рабунский Е. С. Индивидуальный подход в процессе обучения школьников : на основе анализа их самостоят. учеб. деятельности. М. : Педагогика, 2000. 213 с.
39. Рогова Г.В., Верещагина Н.Н. Методика обучения английскому языку на начальном этапе в общеобразовательных учреждениях. М.: Просвещение, 1998. С. 30–95.
40. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии : учеб. для вузов. Питер, 2016. 720 с.
41. Рупчева И. В. Темперамент. Психофизиологические особенности человека. М. : Просвещение, 2003. 109 с.
42. Сластенин В. А. Общая педагогика : учеб. пособие для студентов вузов : в 2 ч. / В. А. Сластенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов; под ред. В. А. Сластенина. М. : ВЛАДОС, 2003. 288 с.
43. Соловова Е.Н. Методика обучения иностранным языкам: базовый курс лекций. М.: Просвещение, 2005. Лекция 1.
44. Соловова, Е. Н. Методика обучения иностранным языкам : базовый курс лекций : пособие для студентов пед. вузов и учителей. М. : ВЛАДОС, 2006. 239 с.
45. Стендаль. Классификация человека. Психология индивидуальных различий / под. ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, В. Я. Романова. М., 2000. С. 318–341.
46. Стреляу Я. Роль темперамента в психическом развитии / пер. с пол. В. Н. Порус. М. : Прогресс, 1982. 231 с.
47. Суворова Г. Ф. Особенности индивидуального подхода при обучении. М.: Начальная школа, 1986. С. 33–39.
48. Суворова Г. Ф. Реализация индивидуального подхода к учащимся. М.: Начальная школа, 1987. С. 57–59.

49. Сысоев П. В. Обучение по индивидуальной траектории/ П. В. Сысоев. Язык и культура, № 4 (24), 2013. С. 121–131.
50. Тамбовкина Т.Ю. Самообучение иностранному языку как основная составляющая языкового самообразования/ Т.Ю. Тамбовкина. Иностр.яз. в шк. №5, 2005. С.76–80.
51. Тертель А. Л. Психология в вопросах и ответах : учеб. Пособие. М. : Проспект, 2004. 176 с.
52. Унт И. Э. Индивидуализация и дифференциация обучения. М.: Педагогика, 1990. 192 с.
53. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. Посібник, 3-тє вид. К.: Академвидав, 2009. 560 с.
54. Фіцула М. М. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. Тернопіль: навчальна книга – Богдан, 2002. 192 с.
55. Чупрасова В. И. Современные технологии в образовании. Владивосток : Изд-во ДГУ, 2000. 53 с.
56. Шабалина З. П. Дифференцированный подход в обучении младших школьников. М.:Начальная школа,1990. С. 26–28.
57. Щерба Л. В. Общеобразовательное значение иностранных языков и место их в системе школьных предметов. М.: Советская педагогика, 1972. № 5–6.
58. Щукин А. Н. Обучение иностранным языкам: теория и практика : учеб. пособие для преподавателей и студентов. М. : Филоматис, 2007. 480 с.
59. Юрловская И. А. Педагогические приемы индивидуализации обучения учащихся младших классов : монография. Владикавказ : изд-во СОГПИ, 2011. 120 с.
60. Яковлева В. В. Организация дифференцированного подхода в процессе усвоения знаний младшими школьниками. М.: Начальная школа, 2004. С. 69–74.

61. Ammon Ulrich. Deutsche Sprache international: Studienbibliographien. Heidelberg: Gross, 1999. S. 30.
62. Bylund J. Thought and Second Language. *Communique*, 2011. P. 4–6.
63. Cook L. Co-teaching: Guidelines for creating effective practices. *Focus on Exceptional Children*, 1995. V. 28, № 3. P. 3–16.
64. Domyei Z. *Motivational Strategies in the Language Classroom*. Cambridge : Longman, 2001. 155 p.
65. Elkorso K., Bouzeboudja M. *Deutsch als Fremdsprache für Studenten, Wortschatz und Grammatikübungen mit Genehmigung*. Schubert-Verlag, 2010. 168 S.
66. *Handbuch Fremdsprachenunterricht / Hrsg. von K.-R. Bausch, I. Christ, H. J. Krumm-3., Überarb. und erw. Aufl.* Tübingen; Basel rancke, 1995.
67. Honnef-Becker Irmgard, Kühn Peter. *Deutsch als Fremdsprache*. Heidelberg: Gross, 1998.
68. Kapatruk M. *Methodik des FSUs. Tscherniwzi: Ruta*, 2006. 86 S.
69. Krashen S. D. *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. University of Southern California, 2009. P. 30–37. URL: http://www.sdkrashen.com/content/-books/principles_and_practice.pdf (дата звернення: 17.10.2019).
70. Oxford R. *Language learning strategies: What every teacher should know*. New York : Newbury House, 1990. 342 p.
71. Pinker S. *The language instinct: How the mind creates language*. New York : William Morrow, 1995. 408 p.
72. Rutter M. *The Interplay of Nature, Nurture and Developmental Influences The Challenge Ahead for Mental Health. The Archives of General Psychiatry*, 2002. V. 59, № 11. P. 996–1000.
73. Tenner R. *Task for teacher education : Coursebook*. London : Addison Wesley Publishing Company, 1998. 144 p.
74. Williams M. *Psychology for language teachers: A social constructivist approach*. New York : Cambridge University Press, 1997. 252 p.